

Συλλογικός κατάλογος ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ¹

Περίληψη

Μετά από μία σύντομη εισαγωγή σχετικά με τη μηχανογράφηση των βιβλιοθηκών των Ελληνικών ΑΕΙ/ΤΕΙ, αναφέρονται τα σημαντικότερα ποιοτικά και ποσοτικά πλεονεκτήματα ενός Συλλογικού Καταλόγου, και περιγράφονται συνοπτικά τα χαρακτηριστικά των δύο βασικών μοντέλων υλοποίησης του, το κεντρικό και το κατακευματισμένο. Στη συνέχεια παρατίθεται η επιχειρηματολογία, με βάση την οποία αποφασίστηκε η υιοθέτηση του κεντρικού μοντέλου για τον Συλλογικό Κατάλογο των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ακολουθεί η περιγραφή των φάσεων υλοποίησης του έργου και, τέλος, παρουσιάζονται τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα.

Union catalogue of academic libraries

VASILIOS PAPAZOGLOU¹

Abstract

After a short introduction on the state of automation of the Greek academic libraries, the most important quantitative and qualitative advantages of a Union Catalogue are outlined, followed by a short description

¹ Καθηγητής Ε.Μ.Π., Επιστημονικός Υπεύθυνος Οριζόντιας Δράσης Βιβλιοθηκών ΑΕΙ-ΤΕΙ, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Κεντρική Βιβλιοθήκη, Ηρώων Πολυτεχνείου 9, Ζωγράφος, Αθήνα 15773, e-mail: papazog@deslab.ntua.gr - N.T.U.A. Professor, Co-ordinator of the EPEAEK Project Hellenic Academic Libraries Network, National Technical University of Athens Central Library, 9 Iroon Polytechniou St., Zografos, Athens 15773, e-mail: papazog@deslab.ntua.gr

of the two basic implementation models, the central and the distributed one. Documentation is presented, on the basis of which the decision to adopt the central model for the Greek Union Catalogue was made. The phases of implementation of the project and the expected beneficial results are presented.

Εισαγωγή

Η μηχανοργάνωση των Βιβλιοθηκών άνοιξε τον δρόμο στην ανεύρεση και εφαρμογή νέων μορφών εξυπηρέτησης και υπηρεσιών. Η αναζήτηση των βιβλίων, περιοδικών και ηλεκτρονικού υλικού γίνεται πλέον μπροστά από τερματικές συσκευές, με τη βοήθεια εύχρηστου λογισμικού, ενώ η επικοινωνία των βιβλιοθηκών γίνεται με ηλεκτρονικά δίκτυα πληροφοριών και επικοινωνίας, όπως και η ενημέρωση και παραγγελία νέου υλικού.

Η διασύνδεση των βιβλιοθηκών, που ξεκίνησε το 1967 στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής με τη δημιουργία του OCLC (Ohio Colleges Library Center), είναι αυτή που έδωσε τεράστια ώθηση στην ανάπτυξη τους. Το παράδειγμα του εν τω μεταξύ, έχει ακολουθηθεί από τις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ. BIBNET στη Νορβηγία, PICA στην Ολλανδία), όχι όμως και από την Ελλάδα.

Στην Ελλάδα μέχρι πρότινος κάτι παρόμοιο δε θα μπορούσε να συμβεί, καθώς οι βιβλιοθήκες δεν είχαν αυτοματοποιημένα συστήματα, και η εθνική δικτυακή υποδομή βρισκόταν σε χαμηλό επίπεδο. Από το 1990 άρχισε, όμως, μία προσπάθεια η οποία αυτή τη στιγμή έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη βιβλιοθηκών (πανεπιστημιακών, ειδικών, λαϊκών) με on-line κατάλογο. Παράλληλα, δημιουργήθηκε δικτυακή υποδομή (δίκτυο GUnet) που επιτρέπει τη διασύνδεση των βιβλιοθηκών όλων των ΑΕΙ και ΤΕΙ.

Στην περίπτωση των Βιβλιοθηκών ΑΕΙ/ΤΕΙ της Ελλάδας η μηχανοργάνωση έχει επιτευχθεί μερικώς ή ολικώς στις βιβλιοθήκες ορισμένων Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης με χρήση διαφορετικών πακέτων λογισμικού (π.χ. ADVANCE, ALEPH, EQUILIBRIUM, PLAS, VTLS και ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ), ενώ σύντομα πρόκειται να εισαχθεί και στις βιβλιοθήκες των υπόλοιπων ΑΕΙ και ΤΕΙ, στα πλαίσια των έργων ΕΠΕΑΕΚ για τις Βιβλιοθήκες. Το επόμενο βήμα που έχει προγραμματιστεί να γίνει είναι η διασύνδεση

τους και η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου μηχανισμού συντονισμού του δικτύου διασύνδεσης τους, στο πλαίσιο του οποίου η βασική εργασία (επεξεργασία υλικού) θα είναι καταμερισμένη μεταξύ των εταίρων. Ένας τέτοιος μηχανισμός, που θα υποστηρίζει την τήρηση βιβλιογραφικών δεδομένων σε μια κοινή δεξαμενή και θα εξασφαλίζει τον απαραίτητο έλεγχο ποιότητας, είναι ο Συλλογικός Κατάλογος των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Πλεονεκτήματα συλλογικού κατάλογου

Αναλυτικά, τα πλεονεκτήματα του Συλλογικού Καταλόγου (ΣΚ) είναι και ποιοτικά και ποσοτικά:

1. Είναι ένα μέσο συνεταιριστικής/συλλογικής καταλογογράφησης, αντί του σημερινού μοντέλου της ξεχωριστής ανά ίδρυμα καταλογογράφησης του ιδίου βιβλίου, με προφανείς οικονομικές επιπτώσεις
2. Είναι ένα μέσο βιβλιογραφικής τεκμηρίωσης, αλλά και βιβλιογραφικής αναζήτησης σε εθνικό επίπεδο και αποτελεί τη βάση για διαδανεισμό
3. Αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη συλλογικών διαδικασιών για περαιτέρω εξελίξεις, αναπτύσσει μεθόδους συνεργασίας και αλληλοεμπιστοσύνη, και επιδρά καταλυτικά στη σημερινή απομόνωση των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών
4. Υποστηρίζει την ανάπτυξη και εξέλιξη τυποποιημένων μεθόδων περιγραφικής και θεματικής ανάλυσης, κάτι που απουσιάζει σήμερα από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες
5. Από τον ΣΚ θα προκύψουν οι κατάλογοι των τυποποιημένων θεμάτων και ονομάτων στην ελληνική γλώσσα, που επίσης απουσιάζουν από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες
6. Ο ΣΚ θα αποτελέσει τη βάση ενός εθνικού δικτύου βιβλιοθηκών, προετοιμάζοντας τη συμμετοχή όλων των βιβλιοθηκών της Ελλάδας
7. Ο οργανισμός του ΣΚ εξασφαλίζει διαπραγματευτική ισχύ έναντι τρίτων, π.χ. εκδότες, εταιρείες

Από τα παραπάνω καθίσταται εμφανές ότι το αντικείμενο αυτό αποτελεί μία από τις κύριες προτεραιότητες της χώρας στον τομέα των Βιβλιοθηκών ΑΕΙ/ΤΕΙ.

Μοντέλο υλοποίησης του συλλογικού καταλόγου ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών

Δύο είναι τα βασικά μοντέλα υλοποίησης ενός Συλλογικού Καταλόγου:

(α) *Κεντρικό μοντέλο*, με τα εξής βασικά χαρακτηριστικά:

- Δημιουργία ενός σταθερού ποιοτικού προϊόντος με βάση εθνικά πρότυπα, στο οποίο μπορούν να ανατρέχουν με ασφάλεια οι χρήστες όλων των επιπέδων
- Κεντρική διάθεση των βασικών εργαλείων καταλογογράφησης (κανόνες, θησαυροί)
- Μοναδική μηχανή αναζήτησης, επομένως μοναδικός τρόπος ευρετηρίασης και αντιστοίχισης ευρετηρίου με λέξεις κλειδιά για αναζήτηση, κάτι που οδηγεί σε υψηλά επίπεδα επαναληψιμότητας των αναζητήσεων
- Υψηλές ταχύτητες απόκρισης, οι οποίες εξαρτώνται μόνο από την αποδοτικότητα του κεντρικού συστήματος και την ταχύτητα μεταφοράς μέσω δικτύου
- Η ταχύτητα απόκρισης μειώνεται λιγότερο από γραμμικά με αύξηση του όγκου των πληροφοριών, λόγω της δυνατότητας δημιουργίας αποδοτικών τρόπων ευρετηρίασης, π.χ. με χρήση Β-δέντρων
- Κεντρικός έλεγχος ποιότητας και απόδοσης
- Μεγάλο κόστος υλοποίησης σε υποδομή και λογισμικό
- Μεγάλο κόστος λειτουργίας και συντήρησης

(β) *Κατανεμημένο μοντέλο*, με τα εξής βασικά χαρακτηριστικά:

- Δημιουργία ενός μη ποιοτικού προϊόντος, στο οποίο δεν θα μπορούν να ανατρέχουν με ασφάλεια οι χρήστες όλων των επιπέδων
- Έλλειψη ομογενοποιήσεων των ευρετηρίων
- Το σύνολο των διαθέσιμων τρόπων αναζήτησης είναι εκείνος του φτωχότερου συστήματος
- Η ταχύτητα απόκρισης του καταλόγου εξαρτάται από την αποδοτικότητα του ασθενέστερου συστήματος
- Η ταχύτητα απόκρισης μειώνεται περισσότερο από γραμμικά με αύξηση του όγκου των πληροφοριών
- Ανυπαρξία κεντρικού ελέγχου ποιότητας και απόδοσης
- Μικρό κόστος υλοποίησης σε υποδομή και λογισμικό

- Ελάχιστο κόστος λειτουργίας και συντήρησης
- Μερικά από τα τεχνικά προβλήματα δεν έχουν επιλυθεί ακόμα και βρίσκονται στο στάδιο των συζητήσεων σε διεθνές επίπεδο

Τα βασικά χαρακτηριστικά των δύο παραπάνω μοντέλων Συλλογικού Καταλόγου θα πρέπει να συνδυασθούν με τη σημερινή πραγματικότητα που επικρατεί στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, από τις οποίες μέχρι σήμερα απουσιάζουν στοιχεία συνεργατικής συμπεριφοράς.

Ακόμα, οι μηχανογραφημένες βιβλιογραφικές εγγραφές των ξενόγλωσσων βιβλίων που ανήκουν στις συλλογές των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών είναι στη συντριπτική τους πλειοψηφία εισαγωγές από τη βάση της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου και άλλων μεγάλων βιβλιοθηκών ή οργανισμών του εξωτερικού, με αποτέλεσμα η θεματική αναζήτηση να μπορεί να γίνει μόνο στην Αγγλική γλώσσα. Λόγω, όμως, των διαφορετικών πηγών εισαγωγής βιβλιογραφικών εγγραφών, υπάρχει έλλειψη ομοιογένειας στην αντιμετώπιση της καταλογογράφησης και της ευρετηρίασης. Επιπλέον, η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα στη Δυτική Ευρώπη που δεν διαθέτει αποδεκτό και επαρκή εθνικό κατάλογο ονομάτων και θεμάτων, κάτι που είναι αποδεκτό και από την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, η οποία έχει κάνει κάποια βήματα προς την κατεύθυνση αυτή. Τα βήματα, όμως, αυτά δεν έχουν τύχει της γενικότερης αποδοχής της ελληνικής βιβλιοθηκονομικής κοινότητας, λόγω έλλειψης πληρότητας και λόγω της έλλειψης επαρκών και αποδεκτών μηχανισμών ανάδρασης ως προς τυχόν διορθώσεις και συμπληρώσεις.

Με βάση τα παραπάνω, και ενώ οι τεχνολογικές λύσεις για καταναμημένο συλλογικό κατάλογο υπάρχουν ή βρίσκονται προ των πυλών, η σχεδόν παντελής έλλειψη υποδομής στην Ελλάδα σε θέματα προτυποποίησης και γενικότερης συνεργασίας μεταξύ των βιβλιοθηκονόμων, καθώς και η ανάγκη για ποιοτικό και ομοιογενές υλικό, καθιστούν τη λύση του μοντέλου του καταναμημένου Συλλογικού Καταλόγου προβληματική. Το έργο "Δικτύωση Βιβλιοθηκών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης" που εκτελείται στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ, γνωστό και ως οριζόντια δράση βιβλιοθηκών ΑΕΙ/ΤΕΙ, προσφέρει τη μοναδική ευκαιρία για τη δημιουργία αυτής της τόσο απαραίτητης υποδομής μέσω του μοντέλου του κεντρικού Συλλογικού Καταλόγου, κάτι που λόγω του μεγάλου

του κόστους αποτελούσε για πολλά χρόνια απλά ένα όραμα της ελληνικής βιβλιοθηκονομικής κοινότητας. Έτσι σε λίγα χρόνια θα μπορέσει και η Ελλάδα να πλησιάσει το επίπεδο των υπολοίπων Ευρωπαϊκών χωρών, οπότε και θα είναι πλέον δυνατή η παρακολούθηση ή και η συνεισφορά στις περαιτέρω τεχνολογικές εξελίξεις.

Προϋπόθεση για την επιτυχία του όλου εγχειρήματος είναι αφενός η μηχανοργάνωση των Κεντρικών Βιβλιοθηκών των ΑΕΙ/ΤΕΙ -ενέργεια που υλοποιείται, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, μέσα από τις κάθετες δράσεις όλων των Ιδρυμάτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης - και αφετέρου η ύπαρξη δικτυακής υποδομής σε εθνικό επίπεδο, κάτι που αναμένεται να επιτευχθεί με την ολοκλήρωση τόσο του δικτύου που σχεδιάζεται από την ΓΓΕΤ στα πλαίσια του 2ου ΚΠΣ, όσο και της οριζόντιας δράσης των δικτύων στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ (GUnet). Σημαντική θεωρείται, επίσης, ιδιαίτερα για τα ΑΕΙ/ΤΕΙ που δεν έχουν μία φυσική έδρα, η ανάπτυξη δικτύου εντός του Ιδρύματος, έργο που αναμένεται να γίνει στα πλαίσια των κάθετων δράσεων δικτύων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στα πλαίσια της οριζόντιας δράσης των βιβλιοθηκών θα γίνουν μόνο οι εργασίες εκείνες που απαιτούνται για την αξιοποίηση του υπάρχοντος πλέον δικτύου προς την κατεύθυνση της δικτύωσης των βιβλιοθηκών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Αξίζει να σημειωθεί, τέλος, ότι στα πλαίσια της οριζόντιας δράσης θα γίνουν προσπάθειες και για την ένταξη στον μηχανισμό διαχείρισης του δικτύου που θα δημιουργηθεί και τρόπων συντονισμού της αγοράς ηλεκτρονικού πληροφοριακού υλικού και εργαλείων επεξεργασίας για όλες τις βιβλιοθήκες που συμμετέχουν.

Πορεία υλοποίησης του συλλογικού καταλόγου

Σύμφωνα με τον προγραμματισμό που περιέχεται στο Τεχνικό Δελτίο του έργου της οριζόντιας δράσης, η ανάπτυξη του Συλλογικού Καταλόγου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών θα ακολουθήσει συγκεκριμένα βήματα. Στις ακόλουθες παραγράφους περιγράφονται τα βήματα αυτά, μαζί με τις εργασίες που έχουν ήδη γίνει ή προγραμματίζονται να γίνουν σε καθένα.

1. Ανάλυση Συστημάτων Μηχανοργάνωσης Βιβλιοθηκών και Σύνταξη Προδιαγραφών

2.

Για την εργασία αυτή συγκροτήθηκαν, με απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής του Έργου, δύο πενταμελείς ομάδες εργασίας αποτελούμενες από ειδικούς, η μία εκ των οποίων ασχολήθηκε με τις βιβλιοθηκονομικές προδιαγραφές για το συλλογικό κατάλογο και η άλλη με τις αντίστοιχες τεχνολογικές προδιαγραφές.

Η Ομάδα Εργασίας Σύνταξης Βιβλιοθηκονομικών Προδιαγραφών για τον Συλλογικό Κατάλογο αποτελείται από τα εξής μέλη:

1. Α. Παπαζογλου, βιβλιοθηκονόμος, (Ελληνοαμερικανικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα)
2. Κ. Ζωντανός, βιβλιοθηκονόμος, (Παν/μιο Μακεδονίας)
3. Α. Κατσιρίκου, βιβλιοθηκονόμος, (Πολυτεχνείο Κρήτης)
4. Γ. Χριστοδούλου, βιβλιοθηκονόμος, (Αριστοτέλειο Παν/μιο Θεσσαλονίκης)
5. Ι. Δημοπούλου, βιβλιοθηκονόμος, (Εθνική Βιβλιοθήκη)

Αντικείμενο εργασίας της επιτροπής ήταν:

1. Να μελετήσει και να εισηγηθεί τις βιβλιοθηκονομικές προδιαγραφές για την τυποποίηση του τρόπου βιβλιογραφικής αναγραφής, βάσει του οποίου θα γίνεται η επεξεργασία κάθε είδους υλικού, εντύπου, οπτικοακουστικού ή ηλεκτρονικού, που θα υπάρχει στο συλλογικό κατάλογο, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα διεθνή και ελληνικά πρότυπα όπως το ISBDs, ISO, ΕΛΟΤ κ.λπ. και να προτείνει το ελάχιστο επίπεδο επεξεργασίας.
2. Να καταγράψει τα έτοιμα εργαλεία που διατίθενται στην ελληνική και ξένη αγορά για την τυποποίηση των καθιερωμένων αρχείων (authority files) (κατάλογοι φυσικών προσώπων, εκδοτών, συλλογικών οργάνων, σειρών κ.λπ.), να αξιολογήσει τα βοηθήματα αυτά προτείνοντας τα καταλληλότερα και να εντοπίσει τα κενά όπου υπάρχουν.
3. Να συντάξει βιβλιογραφία με τα κατάλληλα εγχειρίδια για την εφαρμογή των παραπάνω.

Από τις πρώτες συναντήσεις, διαπιστώθηκε με πλήρη ομοφωνία από τα μέλη της ομάδας, ότι μέσα στα πολύ περιορισμένα χρονικά περιθώρια που είχε στη διάθεση της για τη σύνταξη προδιαγραφών, προηγείτο ο προσδιορισμός του τύπου του συλλογικού καταλόγου που

ήταν απαραίτητος για τις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Με τη σύμφωνη γνώμη και της ομάδας των πληροφορικών, ζητήθηκε με επιστολή προς τον επιστημονικό υπεύθυνο του έργου να κληθεί εμπειρογνώμονας, ειδικός σε θέματα συλλογικού καταλόγου. Η Διεύθυνση 13 - Βιβλιοθήκες της ΕΕ σύστησε τον κ. Makx Dekkers, ο οποίος συναντήθηκε τόσο με την ομάδα βιβλιογραφικών προδιαγραφών, όσο και από κοινού με την ομάδα των πληροφορικών. Η ομάδα εργασίας συναντήθηκε και συζήτησε επίσης με δύο ακόμα εμπειρους επαγγελματίες των ΗΠΑ, τον κ. Don L. Tolliver, Dean, University Libraries and Media Services, Kent State University, και με τον κ. Rob Cairis, Systems Librarian, Kent State University.

Και οι δύο ξένοι ειδικοί, καθώς και ο κ. Makx Dekkers, υποστήριξαν την άποψη ότι η δημιουργία συλλογικού καταλόγου είναι απολύτως απαραίτητη για μια χώρα, και πολύ περισσότερο απαραίτητη στην περίπτωση της Ελλάδας, που δεν έχει δημιουργήσει καμία υποδομή στο χώρο αυτό. Η ύπαρξη συλλογικού καταλόγου ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών θα δημιουργήσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την οργάνωση εθνικού συλλογικού καταλόγου με όλες τις βιβλιοθήκες της χώρας.

Η μελέτη της Ομάδας Εργασίας παραδόθηκε στο τέλος Δεκεμβρίου 1997 και το πλήρες κείμενο, καθώς και εκείνο της μελέτης του κ. Dekkers, μπορούν να διαβαστούν στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.lib.ntua.gr/gstart.htm> στην κατηγορία Νέα. Η Ομάδα Εργασίας Πληροφορικής Υποστήριξης και Σύνταξης Τεχνολογικών Προδιαγραφών για τον Συλλογικό Κατάλογο αποτελείται από τα εξής μέλη:

1. Θ. Παναγιωτόπουλος, ΔΕΠ (Πανεπιστήμιο Πειραιά)
2. Θ. Αλεβίζος, Καθ. Προγρ. Η/Υ, (ΤΕΙ Καβάλας)
3. Σ. Καπιδάκης, (Παν/μιο Κρήτης)
4. Τ. Χατζήαντωνίου, ΕΔΤΠ βιβλιοθηκονόμος, (Αριστοτέλειο Παν/μιο Θεσσαλονίκης)
5. Ν. Ζάχαρης, Επικ. Καθηγητής (ΤΕΙ Πειραιά)

Αντικείμενο εργασίας της επιτροπής ήταν:

1. Η μελέτη υπαρχόντων συστημάτων μηχανοργάνωσης και δικτύωσης βιβλιοθηκών.
2. Η σύνταξη τεχνολογικών προδιαγραφών για τον Συλλογικό Κατάλογο,

Για τη σύνταξη των προδιαγραφών θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη τα διεθνή πρωτόκολλα που καθορίζουν τη διασύνδεση βιβλιοθηκών, όπως (ενδεικτικά) το ISO 2709, το ANSI Z39.50 και τα ISO 10162 και 10163 (SR, Search and Retrieve), καθώς και τα ISO 10160 και 10161, και θα επιλεγούν τα πιο κατάλληλα.

Αποφασίστηκε ως πρώτο βήμα η δημιουργία ενός ερωτηματολογίου με στοιχεία τα οποία θα πρέπει να είναι γνωστά στην ομάδα, ώστε να γνωρίζει την υπάρχουσα κατάσταση που επικρατεί στα Ελληνικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ - ΤΕΙ) τόσο σε επίπεδο λογισμικού (software), όσο και σε επίπεδο υλικού (hardware).

Μετά την συλλογή των στοιχείων έγινε μια πρώτη μορφής επεξεργασία των δεδομένων και μερικά από τα θέματα που απασχόλησαν την ομάδα, και τα οποία περιλαμβάνονται στην τελική έκθεση, είναι:

- Αν το σύστημα θα είναι κεντρικό ή κατακεντρωμένο. Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα στην κάθε περίπτωση. Ποιες θα πρέπει να είναι οι προδιαγραφές αυτού του συστήματος.
- Τι είδους υπηρεσίες θα πρέπει να παρέχει και ποια διεθνείς πρότυπα μπορούν να υποστηρίξουν αυτές τις υπηρεσίες.
- Τι πρέπει να γίνει ώστε να υποστηριχτούν. Ιδρύματα που δεν έχουν τον απαραίτητο εξοπλισμό.
- Σε ποια μορφή θα πρέπει να είναι τα δεδομένα.
- Τι θα πρέπει να γίνει σε θέματα ασφάλειας των δεδομένων και διαδανεισμού.
- Δημιουργία Δίγλωσσου αρχείου καθιερωμένων όρων.

Η τελική μελέτη της ομάδας αυτής παραδόθηκε τον Ιανουάριο 1998.

2. Δειγματοληπτική Ανάλυση Βιβλιογραφικών Δεδομένων και Ολοκλήρωση της Καταγραφής Υπαρχόντων Συστημάτων

Στα πλαίσια αυτής της δραστηριότητας, η Ομάδα Εργασίας Σύνταξης Βιβλιοθηκονομικών Προδιαγραφών για τον Συλλογικό Κατάλογο (συμπληρωμένη με δύο ακόμα άτομα που θεωρήθηκε ότι είναι απαραίτητα για την τεχνική υποστήριξη της όλης προσπάθειας, τους κ.κ. Γ. Βουγιουκλή και Ι. Κοσμά), προκειμένου να προσεγγίσει πρακτικά σε μια πρώτη φάση το θέμα της δημιουργίας Συλλογικού Καταλόγου, ζήτησε να έχει από κάθε ίδρυμα εξαγωγή 1000 εγγραφών σε ISO 2709 / UNIMARC ή USMARC. Το δείγμα των εγγραφών θα

έπρεπε κατά το δυνατόν να είναι τυχαίο, ώστε να καλύπτει όλες τις περιόδους εξέλιξης του καταλόγου (από την αρχική εγκατάσταση του συστήματος μέχρι σήμερα).

Οι εγγραφές αυτές στάλθηκαν από αρκετά συμμετέχοντα Ιδρύματα μέχρι το τέλος Ιουλίου και τέθηκαν στη διάθεση της Ομάδας Εργασίας στον ftp server της Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ε.Μ.Π. Ξεκίνησαν οι εργασίες πρώτης αξιολόγησης των βιβλιογραφικών αυτών δεδομένων, τα αποτελέσματα της οποίας θα χρησιμοποιηθούν στην ανάπτυξη των προδιαγραφών λογισμικού για τον Συλλογικό Κατάλογο.

3. Ανάπτυξη Προδιαγραφών Λογισμικού και Η/Υ για τον Συλλογικό Κατάλογο

Στα πλαίσια της δραστηριότητας αυτής πρόκειται να καθοριστούν οι προδιαγραφές του λογισμικού και Η/Υ για τον Συλλογικό Κατάλογο. Ο προσδιορισμός θα γίνει με βάση τις απαιτήσεις λειτουργίας του Συλλογικού Καταλόγου, όπως προέκυψαν από το βήμα 1, τις ιδιαιτερότητες των ελληνικών απαιτήσεων και των συστημάτων που χρησιμοποιούνται από τις βιβλιοθήκες των ελληνικών ΑΕΙ/ΤΕΙ, όπως αυτές προέκυψαν από το βήμα 2, καθώς και από τις προδιαγραφές άλλων συστημάτων Συλλογικών Καταλόγων που λειτουργούν με επιτυχία στο εξωτερικό.

Η Ομάδα Εργασίας Σύνταξης Βιβλιοθηκονομικών Προδιαγραφών για τον Συλλογικό Κατάλογο βρίσκεται στο τελευταίο στάδιο επεξεργασίας των προδιαγραφών.

4. Διαγωνισμός, Αξιολόγηση, Δοκιμασία Επιδόσεων, Επιλογή, Προμήθεια και Παράδοση του Λογισμικού και Η/Υ

Με βάση τις προδιαγραφές που θα έχουν αναπτυχθεί κατά τη διάρκεια του προηγούμενου βήματος, θα γίνει διεθνής μειοδοτικός διαγωνισμός για την προμήθεια του συστήματος υποστήριξης του Συλλογικού Καταλόγου.

Η όλη διαδικασία του διαγωνισμού, η οποία αναμένεται να ξεκινήσει στα μέσα Νοεμβρίου, θα ακολουθεί τις νόμιμες διαδικασίες και θα περιλαμβάνει δοκιμασία επιδόσεων (benchmarking) μεταξύ των συστημάτων που θα συμμετάσχουν.

5. Ανάπτυξη, Συμπλήρωση και Παραμετροποίηση του Συστήματος Συλλογικού Καταλόγου

Μετά την εγκατάσταση του λογισμικού, θα γίνει περαιτέρω ανάπτυξη του συστήματος υποστήριξης του Συλλογικού Καταλόγου, εάν αυτό απαιτηθεί, και παράλληλα θα αναπτυχθεί ειδικό λογισμικό λογικής διασύνδεσης (interface) που θα επιτρέπει την επικοινωνία σε επίπεδο εγγραφών μεταξύ όλων των ανομοιογενών συστημάτων που είναι εγκατεστημένα στις βιβλιοθήκες των ΑΕΙ/ΤΕΙ. Έτσι, ενώ κάθε βιβλιοθήκη θα καταλογογραφεί τη δική της συλλογή, θα είναι δυνατόν να βρει έτοιμες εγγραφές υλικού στον Συλλογικό Κατάλογο, εφόσον το υλικό αυτό έχει ήδη καταλογογραφηθεί από άλλη βιβλιοθήκη. Αντίστοιχα, θα μεταφέρει στον Συλλογικό Κατάλογο τις δικές της εγγραφές. Με τον τρόπο αυτό, κάθε βιβλιοθήκη διατηρεί την ανεξαρτησία της στη λειτουργία της και προστατεύει τις επενδύσεις της σε εξοπλισμό και λογισμικό, ενώ παράλληλα αξιοποιεί τους πόρους του Δικτύου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και την εργασία που έχει γίνει. Οι τεχνικές και διοικητικές λεπτομέρειες της υλοποίησης του συλλογικού καταλόγου θα καθοριστούν σύμφωνα με τις απαιτήσεις και τις δυνατότητες της Κοινοπραξίας.

6. Τυποποίηση Καταλογογράφησης

Οι κανόνες καταλογογράφησης που θα εφαρμοστούν στον Συλλογικό Κατάλογο θα βασιστούν στην ελληνική μετάφραση των *Anglo-American Cataloguing Rules, 2nd ed., 1988 rev (AACR2)*. Στη φάση αυτή, με βάση τη μελέτη της IFLA για τα λειτουργικά προαπαιτούμενα βιβλιογραφικών εγγραφών και το Πρόγραμμα Συνεργατικής Καταλογογράφησης της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, θα πρέπει να ορισθεί το ελάχιστο επίπεδο βιβλιογραφικής εγγραφής (εγγραφή-πυρήνας/core record) για τον Συλλογικό Κατάλογο. Ακολούθως θα πρέπει να προωθηθεί η εφαρμογή του, αφού όμως πρώτα γίνει η αντιστοίχιση του στα δύο formats των τοπικών συστημάτων που υπάρχουν στις βιβλιοθήκες ΑΕΙ/ΤΕΙ.

Οι εργασίες αυτές θα πρέπει να γίνουν στα πλαίσια μιας **Διαρκούς Επιτροπής Καταλογογράφησης** που θα απαρτίζεται από έμπειρους καταλογογράφους των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και της Εθνικής Βιβλιοθήκης. Οι αποφάσεις της επιτροπής αυτής θα παίρνονται συλλογικά για την ερμηνεία των κανόνων και την ομοιόμορφη εφαρμογή τους.

7. Μελέτη για την Επεξεργασία Καθιερωμένων Αρχείων Ονομάτων και Θεμάτων και μικρή Πιλοτική Εφαρμογή

Ο Συλλογικός Κατάλογος πρέπει να καλύψει την ανάγκη δημιουργίας εθνικών αρχείων καθιερωμένων ονομάτων και θεμάτων με συνεργατική προσπάθεια και συλλογική ευθύνη και με τη συμμετοχή της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας (ΕΒΕ).

Στα πλαίσια της δραστηριότητας αυτής θα πρέπει αρχικά να γίνει μελέτη που θα αποσκοπεί:

- (α) στην ανάδειξη τρόπων επεξεργασίας του μέχρι σήμερα υπάρχοντος υλικού καθιερωμένων ονομάτων και θεμάτων από τις βιβλιοθήκες ΑΕΙ/ΤΕΙ και άλλες πηγές, και στην τελική επιλογή των ονομάτων και θεμάτων που θα αποτελέσουν το αρχείο καθιερωμένων ονομάτων και θεμάτων για τον Συλλογικό Κατάλογο στην ελληνική και αγγλική γλώσσα,
- (β) στον καθορισμό διαδικασιών για την ενημέρωση του αρχείου καθιερωμένων όρων και των τρόπων διόρθωσης, και
- (γ) στην καταγραφή προδιαγραφών για τον τρόπο λειτουργίας του μηχανισμού καθιέρωσης όρων και την εκπαίδευση του προσωπικού των συμμετεχόντων ιδρυμάτων στη διαδικασία αυτή. Η μελέτη, στην οποία θα έχουν ήδη ενσωματωθεί και πρακτικές δοκιμές μέσω Συλλογικού Καταλόγου, δεν θα περιοριστεί στο θεωρητικό επίπεδο, αλλά θα συμπληρωθεί από μικρή πιλοτική εφαρμογή, με την οποία θα δοθεί η ευκαιρία του ελέγχου, της διόρθωσης και της προσαρμογής των προτεινομένων.

8. Πιλοτική Εφαρμογή

Μόλις ολοκληρωθούν οι προηγούμενες δραστηριότητες, θα αρχίσει η πιλοτική χρήση του συλλογικού καταλόγου με συμμετοχή των ΑΕΙ/ΤΕΙ που θα ορίσει η Διοικούσα Επιτροπή του Έργου. Σκοπός της πιλοτικής αυτής εφαρμογής είναι η επίλυση των τυχόν απρόβλεπτων προβλημάτων που θα προκύψουν. Με το πέρας της πιλοτικής εφαρμογής, όλες οι υπόλοιπες βιβλιοθήκες των ΑΕΙ και ΤΕΙ που θα είναι μηχανοργανωμένες θα μπορούν να συνδεθούν πλέον στον Συλλογικό Κατάλογο.

Κατά τη διάρκεια υλοποίησης αυτής της επιμέρους εργασίας και με βάση την εμπειρία που θα αποκτηθεί θα διευθετηθούν οι κανόνες λειτουργίας του Συλλογικού Καταλόγου, κυρίως σε ότι αφορά την

πανελλαδική πλέον υπηρεσία διαδανεισμού, καθώς και το κόστος περαιτέρω λειτουργίας του. Επίσης θα γίνουν όλες οι αναγκαίες τροποποιήσεις στο λογισμικό που θα υποστηρίζει πλέον αυτόματα την όλη εργασία.

9. Προμήθεια, Εγκατάσταση και Διάθεση Βιβλιογραφικών Υποστηρικτικών Εργαλείων

Ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα του Συλλογικού Καταλόγου είναι η δυνατότητα που θα δώσει στην από κοινού αντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων και προοπτικών. Η συλλογικότητα και συνεργασία θα προσφέρει διαπραγματευτική ισχύ και θα επιτευχθούν οικονομικότερες συλλογικές συμφωνίες με προμηθευτές ηλεκτρονικών πληροφοριακών πηγών.

Στα πλαίσια αυτής της δραστηριότητας θα γίνει επιλογή, προμήθεια και διάθεση μέσω δικτύου διαφόρων βιβλιογραφικών και άλλων υποστηρικτικών εργαλείων, που κρίνεται ότι θα είναι χρήσιμα και αναγκαία στο σύνολο των βιβλιοθηκών ΑΕΙ/ΤΕΙ. Αυτό θα βοηθήσει ιδιαίτερα τις μικρές βιβλιοθήκες του δικτύου που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα ή τη χρηστική ανάγκη να προβούν από μόνες τους σε αγορά πολλών τέτοιων βοηθημάτων. Αλλά και οι μεγάλες βιβλιοθήκες θα διευκολυνθούν και θα μπορέσουν να κάνουν ορθολογικότερη χρήση των διαθέσιμων κονδυλίων τους.

Στα πλαίσια αυτής της δραστηριότητας πρόκειται να εγκατασταθεί μέσα στο επόμενο τρίμηνο ο ηλεκτρονικός κατάλογος βιβλιογραφικών εγγραφών της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου. Η εγκατάσταση θα γίνει προσωρινά στον κεντρικό εξυπηρετητή της Βιβλιοθήκης του Ε.Μ.Π., έως ότου γίνει η προμήθεια και εγκατάσταση του Η/Υ για τον Συλλογικό Κατάλογο. Η βάση θα είναι από την αρχή προσβάσιμη σε όλα τα συμμετέχοντα Ιδρύματα.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση του Συλλογικού Καταλόγου θα καταστεί δυνατή:

- Η ταχεία αναζήτηση και ανεύρεση έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού, το οποίο βρίσκεται καταλογογραφημένο σε οποιαδήποτε Βιβλιοθήκη Ιδρύματος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης που συμμετέχει στον Συλλογικό Κατάλογο που θα δημιουργηθεί, από χρήστες που

έχουν πρόσβαση στο αντίστοιχο δίκτυο οποιουδήποτε Ιδρύματος της χώρας. Η θεματική αναζήτηση θα μπορεί να γίνεται με ομοιόμορφο τρόπο από κάθε χρήστη στον κατάλογο οποιουδήποτε συμμετέχοντος ιδρύματος στην ελληνική και αγγλική γλώσσα.

- Ο συστηματικός διαδανεισμός έντυπου και γενικά βιβλιογραφικού υλικού μεταξύ των Βιβλιοθηκών ΑΕΙ/ΤΕΙ.
- Η σημαντική μείωση του χρόνου και κατά συνέπεια του κόστους καταλογογράφησης σε εθνικό επίπεδο -δεδομένου ότι θα καταργηθεί η πολλαπλή καταλογογράφηση του ίδιου υλικού-καθώς με την υλοποίηση της διασύνδεσης θα καταστεί δυνατή η μεταφορά βιβλιογραφικών εγγραφών από ένα μηχανογραφημένο σύστημα σε ένα άλλο, μέσω του Συλλογικού Καταλόγου.
- Η διασύνδεση των Βιβλιοθηκών ΑΕΙ/ΤΕΙ με αντίστοιχες του εξωτερικού.

Βιβλιογραφία

1. ΕΠΕΑΕΚ. Ενέργεια: /Βιβλιοθήκες. Δικτύωση Βιβλιοθηκών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. *Τεχνικό Δελτίο Έργου*. Αθήνα, Μάιος 1997.
2. ΕΠΕΑΕΚ. Ενέργεια: Βιβλιοθήκες. Δικτύωση Βιβλιοθηκών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. *Έκθεση Ομάδας Εργασίας Σύνταξης Βιβλιοθηκονομικών Προδιαγραφών για τον Συλλογικό Κατάλογο*. Αθήνα, Δεκέμβριος 1997.
3. ΕΠΕΑΕΚ. Ενέργεια: Βιβλιοθήκες. Δικτύωση Βιβλιοθηκών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. *Έκθεση Ομάδας Εργασίας Πληροφορικής Υποστήριξης και Σύνταξης Τεχνολογικών Προδιαγραφών για τον Συλλογικό Κατάλογο*. Αθήνα, Δεκέμβριος 1997.
4. Dekkers Makx. *The Establishment of a Union Catalogue in Greece: Standards and technical issues*. Coopers and Lybrand Technology Consultants, December 1997.